

กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ ในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันไทย

สิรภพ โพธิมา¹ และ รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม¹

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนครู โดยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูจากข่าวที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตัวบทหนังสือพิมพ์รายวันที่ตีพิมพ์ระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งปรากฏข่าวที่นำเสนอเกี่ยวกับครู 812 ข่าว

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษากลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ปรากฏภาพตัวแทนครู 2 ลักษณะ คือ ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบ และมีความประพฤติไม่เหมาะสม โดยประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุนภาพตัวแทนหลัก 4 ภาพตัวแทน คือ ครูคือผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ครูด้อยความรู้ความสามารถ ครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย และครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ และภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวก ซึ่งมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง ประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุนภาพตัวแทนหลัก 3 ภาพตัวแทน ได้แก่ ครูคือผู้อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม ครูคือบุคคลที่สังคมคาดหวังเป็นผู้พัฒนาอนาคต และครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ ซึ่งภาพตัวแทนได้นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา 3 กลวิธีหลัก คือ 1) กลวิธีทางศัพท์ ได้แก่ (1) การใช้คำอ้างถึง (2) การใช้คำกริยาที่สื่อความหมายการกระทำ 2) กลวิธีทางไวยากรณ์ คือ การใช้ประโยคกรรม และ 3) กลวิธีทางวจนปฏิบัติศาสตร์ ได้แก่ (1) การใช้ทศภาวะ (2) การใช้มูลบท (3) การใช้สหบท อย่างไรก็ตามภาพตัวแทนที่สะท้อนจากน้ำเสียงและมุมมองของรัฐแสดงให้เห็นภาพด้านลบเด่นชัดกว่าภาพด้านบวก ซึ่งมาจากการผลิตตัวบทที่สร้างความสนใจผู้รับสาร จึงอาจทำให้ส่งผลต่อทัศนคติ ความคิดและความเชื่อมั่นที่สังคมมีต่อครูลดลง และอาจสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การเรียกร้องข่มขู่ของนักเรียน การที่รัฐออกนโยบายพัฒนาครู หรือการออกนโยบายแก้ปัญหานี้สินครู

คำสำคัญ: ภาพตัวแทน วาทกรรม ครู

รับบทความ: 15 พฤศจิกายน 2565

แก้ไขเสร็จ: 15 มกราคม 2566

ตอบรับบทความ: 7 กุมภาพันธ์ 2566

Linguistics Strategy of Teacher Representation Through Views and Languages of Government Officials in Discourse of Thai Daily Newspapers

Siraphop Phothima¹ and Ratchaneeya Klinnamhom¹

¹Master of Arts (Thai), Faculty of humanities, Srinakharinwirot University

Abstract

This article aims to investigate the association between the representation of teachers and the strategy in a discourse context through linguistic strategies in the discourse of a Thai daily newspaper. In this qualitative research, documentary research and a critical discourse analysis framework of Fairclough (1995) were utilized to collect and analyze the data. The data consists of 812 news, which presented teachers' news since 1st January, 2020–31st December, 2020.

The findings reveal that most Thai government officials express their views through daily newspapers, categorizing teachers into two perspectives, which represent teachers as people who have negative and inappropriate behavior. In addition, there are four sub-representations that could be used to support the government officials' views mentioned; (1) teachers who are violent with their students; (2) teachers who have low proficiency; (3) teachers who are associated with illegal objects; and (4) teachers who are heavily burdened with debt. On the other hand, teachers might be presented in a positive perspective as teachers behaving in accordance with social expectations. There are three sub-representations of teachers that could be employed to support the main positive perspective of teachers, which including that a teacher as a person who dedicated themselves to students and society; a teacher who is society's expectation that can move society forward; and a teacher who has an honorable career. The representation of teachers had been presented through three linguistic strategies including; (1) lexical strategy (e.g., referencing and using word choice to imply the meaning); (2) structural strategy (e.g., passive voice); and (3) pragmatic strategy (e.g., modality and presupposition). According to government officials' views and language, it was found that they attempted to propose a negative representation of teachers more than a positive one, so that could affect the population's attitudes. Moreover, they might be the cause of current situations, for example, the student protest, teacher development policy, and teacher debt resolution policy. These examples could decrease people's belief in teachers.

Keywords: Representation, Discourse, Teacher

Received: 15 November 2022

Revised: 15 January 2023

Accepted: 7 February 2023

บทนำ

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญ และมีบทบาทต่อสังคมไทย ปัจจุบันครูเป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับเป็นวิชาชีพชั้นสูงและเป็นวิชาชีพควบคุม ซึ่งต้องมีจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นมาตรฐานกำกับดูแล เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพได้ปฏิบัติตาม (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550) ดังนั้นผู้ประกอบวิชาชีพครูย่อมต้องมีความรับผิดชอบ ต้องมีความรู้และมีความชำนาญเฉพาะทาง และต้องฝึกปฏิบัติอย่างเพียงพอเพื่อให้สอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู ที่ควรยึดเป็นแนวปฏิบัติ ครูจึงเป็นผู้ที่สังคมคาดหวังในฐานะเป็นผู้ที่ยกระดับชีวิตของคนในสังคม จากข้อมูลดัชนีความเชื่อมั่นครูไทย (สุชุม เฉลยทรัพย์, 2563) ที่มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553-2562 พบว่า มุมมองของคนในสังคมไทยที่เชื่อมั่นต่อครูมีคะแนนเฉลี่ยลดลง ในปี พ.ศ. 2560 มีคะแนนเฉลี่ย 7.69 ปี พ.ศ. 2561 มีคะแนนเฉลี่ย 6.48 และปี พ.ศ. 2562 มีคะแนนเฉลี่ย 6.25 แสดงให้เห็นว่าคนในสังคมมีความเชื่อมั่นลดน้อยลงตามลำดับ ประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจ และส่งผลต่อความเชื่อมั่นของคนในสังคม คือ ครูขาดทักษะด้านเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ รองลงมา คือ ขาดการควบคุมอารมณ์ การใช้คำพูด และการลงโทษที่ไม่เหมาะสม และการมีปัญหานี้ล้น รายได้ไม่เพียงพอ ไม่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด

ปัจจัยหนึ่งที่อาจส่งผลให้คนในสังคมมีความเชื่อมั่นต่อครูลดน้อยลง คือ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับครูในมุมมองที่ขัดแย้งกับความคาดหวัง และมุมมองความคิดของคนในสังคมไทยที่มองว่า ครูคือผู้ที่อุทิศตน มีความมุ่งมั่นพัฒนา และดูแลศิษย์ด้วยความรักและเมตตา แม้การนำเสนอข่าวที่เกี่ยวข้องกับครูได้ถูกนำเสนออย่างต่อเนื่อง แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2563 มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับครูผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดเป็นกระแสสังคมที่ถูกกล่าวถึงเป็นวงกว้าง และส่งผลต่อความเชื่อมั่นครู ซึ่งการนำเสนอข่าวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมุมมองบางประการเกี่ยวกับภาพของความเป็นครู เช่น ข่าวนักเรียนออกมาชุมนุม แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ โดยมีเนื้อหามุ่งเน้นให้มีการปฏิรูประบบทางการศึกษา และกล่าวถึงการถูกคุกคามในโรงเรียน ทั้งการคุกคามทางเพศ หรือการลิดรอนสิทธิเสรีภาพที่ได้รับจากครูอาจารย์ กระแสข่าวดังกล่าวได้ถูกนำเสนอด้วยวาทกรรมที่แสดงความคิดเห็นทั้งในมุมมองของนักเรียน ครู และหน่วยงานของรัฐ ซึ่งหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานทางการศึกษา นับว่าเป็นผู้มีอำนาจ และบทบาทสำคัญในการผลิต และพัฒนาครูของประเทศ เมื่อเกิดกระแสข่าวที่เกี่ยวข้องกับครู รัฐและผู้ที่มิอำนาจในสังคมจะมีมุมมองและแสดงความคิดเห็นต่อครูในลักษณะที่หลากหลาย ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นมุมมองและภาพของครูได้ เช่น

(1) “ครูเป็นอาชีพที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่มีใครเกิดมาฉลาดในระบบการศึกษา แต่เราต้องดูว่าระบบแบบไหนกันที่ทำให้คนที่อยากมาเป็นครู อยากอยู่กับเด็ก ๆ กลายเป็นแบบนี้ได้...” (“สะท้อนระบบการศึกษาไทยปมครูทำร้ายนร.อนุบาล”, 2563)

จากตัวอย่าง (1) เป็นการนำเสนอบทคอลัมน์ข่าวสัมภาษณ์นักวิชาการศึกษาของสถาบันผลิตครูที่ได้แสดงทัศนะต่อข่าวครูทำร้ายนักเรียน จะเห็นได้ว่า มีการกล่าวถึงพฤติกรรมของครู โดยใช้คำว่า “เลว” และมีการใช้กลุ่มคำกริยา “กลายเป็น” ที่แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมเลวของครูที่กล่าวมามาก่อนหน้าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากระบบการผลิตครู ทำให้ผู้ที่อยากเป็นครูมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางเลื่อม เมื่อสื่อเลือกนำเสนอความคิดเห็นของนักวิชาการจึงเป็น การส่งผ่านความคิดให้สังคมเห็นภาพของครูที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม

(2) “ผมได้วางโครงร่างไว้เบื้องต้น คือ จะไม่เน้นให้เด็กเรียนในห้องเรียนและท่องจำอย่างเดียว แต่การเรียนรู้ของเด็กต้องเกิดจากการปฏิบัติได้จริง เมื่อเรียนรู้สิ่งไหนแล้ว เด็กก็ต้องได้สัมผัสกับสิ่งที่ตัวเองได้เรียนมาก รวมถึงการพัฒนาฐานความรู้ของครูให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน” (“ณัฐพล พงษ์บุษยศ.ปี65ขับเพิ่มขึ้นแน่”, 2563)

จากตัวอย่าง (2) เป็นประเด็นการจัดทำแผนงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการ ที่รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการได้อธิบายถึงการขับเคลื่อนการศึกษา แม้ว่าภาพรวมของการนำเสนอข่าว คือ การมุ่งมั่นพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพมากขึ้น แต่การนำเสนอยังคงปรากฏรูปภาพที่สะท้อนให้เห็นว่า ครูในสังคมไทยยังคงมีความล้าหลัง มุ่งองค์ความรู้ที่ยังไม่เพียงพอ ทำให้รัฐต้องเสนอให้เกิดการพัฒนาครูที่ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารัฐมีมุมมองว่าครูยังต้องมีความรู้ความสามารถ จึงต้องได้รับการพัฒนา

ลักษณะการใช้ภาษาของผู้มีบทบาทต่อวงการศึกษาลำดับที่ได้ถ่ายทอดผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนในการสร้างการรับรู้ของคนในสังคมได้ ทำให้ผู้รับสารเห็นภาพตัวแทนครูเป็นไปตามที่สื่อได้นำเสนอ ดังที่ ฮอลล์ (Hall, 1997) ได้กล่าวไว้ว่า จุดมุ่งหมายหลักของสื่อ คือ การผลิต และถ่ายทอดอุดมการณ์ โดยผ่านกระบวนการผลิตซ้ำจากผู้ผลิตวาทกรรมต่าง ๆ ในสังคม ดังนั้นการรายงานข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์จึงทำให้ผู้รับสารเห็นภาพที่ถูกนำเสนอผ่านภาษา เมื่อการนำเสนอข่าวครูถูกผลิตหรือนำเสนอซ้ำ สื่อจึงมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างภาพตัวแทนครูให้สังคมรับรู้

จากการศึกษาและทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับภาพตัวแทน พบว่า แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะมุ่งศึกษาวิเคราะห์ภาษาที่อยู่ในบริบทสังคมทำให้เห็นภาพตัวแทนที่สื่อนำเสนอได้ (ธีระ บุษบกแก้ว, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพร รักดีผาสุข (2561) ที่ได้แสดงทัศนะว่าแนวทางหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ภาพตัวแทน คือ วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพราะเป็นการเผยให้เห็นสิ่งที่ดูเป็นธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติ แต่แท้จริงแล้วเกิดจากการประกอบสร้างที่อาจแฝงอคติ ดังนั้นภาพตัวแทนที่คนในสังคมรับรู้จึงมาจากการประกอบสร้างผ่านภาษาของผู้ผลิตสื่อที่เลือกนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ซึ่งแนวทางที่จะช่วยวิเคราะห์ให้เห็นภาพตัวแทนได้ คือ แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ผู้วิจัยจึงสนใจวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่นำเสนอภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับภาพตัวแทนในการรายงานข่าวครูที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐว่ามีต่อครูอย่างไร สะท้อนภาพด้านบวกและด้านลบของครูในลักษณะใดบ้าง ซึ่งในงานวิจัยนี้ น้ำเสียงจะมาจากบทสัมภาษณ์ การแสดงความคิดของรัฐ ทั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้อาจช่วยสร้างความตระหนักรู้ต่อบทบาทของภาษาในการประกอบสร้างภาพตัวแทนครู และเป็นประโยชน์ต่อสังคมให้รู้เท่าทันวาทกรรม มุมมอง และเสียงของรัฐที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์รายวันไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาและภาพตัวแทนครู โดยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครูจากข่าวที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. เก็บข้อมูลจากข่าวที่เกี่ยวข้องกับครูที่นำเสนอผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ ได้แก่ หน่วยงานราชการ หน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ และบุคคลที่มีอำนาจหรือบทบาทในการผลิตหรือพัฒนาครูของประเทศที่สังกัดภายใต้หน่วยงานของรัฐ
2. เก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันไทยในฐานข้อมูลออนไลน์ (iQNewsClip) ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม-31 ธันวาคม 2563 ซึ่งเป็นช่วงปีที่มีกระแสทางสังคมเกี่ยวกับครู และวงการศึกษาอย่างเข้มข้น โดยศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล วัยนภาษาที่นำเสนอผ่านพาดหัวข่าว ข่าว บทความ บทวิเคราะห์ และข้อความอื่น ๆ ที่มีเนื้อหากล่าวถึงครู ไม่วิเคราะห์วัยนภาษา เช่น ภาพประกอบ ลักษณะตัวอักษร สัญลักษณ์แสดงอารมณ์ ซึ่งศึกษาวิเคราะห์หนังสือพิมพ์รายวันไทยจำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน ข่าวสด และไทยโพสต์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่มีปริมาณการตีพิมพ์สูงสุด ปี พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2562 (อินโฟเควสท์, 2564)
3. กลุ่มข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์จะใช้คำค้นหา ได้แก่ คำว่า ครู คุณครู แม่พิมพ์ โดยใช้นิยามของคำว่า ครู หมายถึง บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และอุดมศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญา ทั้งของรัฐและเอกชน และบุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้าน การสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

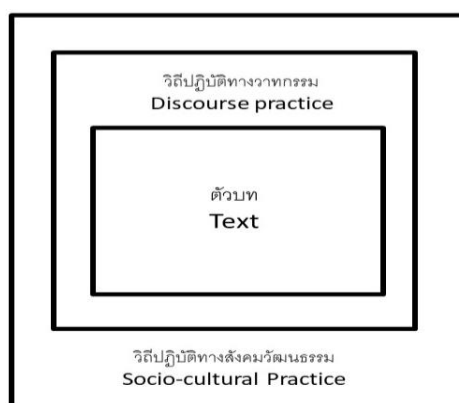
การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพตัวแทนครูในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ โดยใช้กรอบมิติ

ทั้งสามของวาทกรรม Fairclough (1995) โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์ในระดับตัวบทระดับวิธีปฏิบัติทางวาทกรรม และระดับวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม ดังนี้

1. ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพตัวแทนและกลวิธีทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย วิเคราะห์ตัวบทหนังสือพิมพ์ (Text) โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา เช่น กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีทางไวยากรณ์ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการนำเสนอภาพตัวแทนครูในหนังสือพิมพ์รายวัน

2. ผู้วิจัยวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discursive Practice) โดยศึกษาการผลิตตัวบทข่าว และการแพร่กระจายข่าวของหนังสือพิมพ์ การรับข้อมูลข่าวสารและการตีความตามที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอ

3. วิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) ผู้วิจัยจะใช้ปัจจัยทางสังคม เหตุการณ์ วัฒนธรรม สถานการณ์การเมืองที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบสร้างภาพตัวแทนครู และอภิปรายผลที่นำไปสู่การนำเสนอภาพตัวแทนครูจากหนังสือพิมพ์รายวัน

ภาพที่ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม

หมายเหตุ. จาก Critical Discourse Analysis: the critical study of language (59) โดย Fairclough, 1995, Longman.

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพภาพตัวแทนครู โดยใช้การวิจัยเอกสารจากหนังสือพิมพ์รายวันไทย โดยแบ่งเป็น ไทยรัฐ จำนวน 175 ข่าว เดลินิวส์ จำนวน 157 ข่าว มติชน จำนวน 241 ข่าว ข่าวสด จำนวน 124 ข่าว ไทยโพสต์ จำนวน 115 ข่าว รวมทั้งหมด 812 ข่าว

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกกลวิธีทางภาษาที่สื่อภาพตัวแทนครู ในการเก็บข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวัน ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับครู ระยะเวลา 1 ปี (1 มกราคม-31 ธันวาคม พ.ศ. 2563) จำนวน 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน ข่าวสด และไทยโพสต์ โดยการใช้เกณฑ์ปริมาณการตีพิมพ์รายวันที่มีปริมาณการตีพิมพ์สูงสุด ปี พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2562 (อินโฟเควสท์, 2564) เป็นปัจจัยในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพตัวแทนครูในวาทกรรมหนังสือพิมพ์ โดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม Fairclough (1995) โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์ในระดับตัวบท ระดับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และระดับวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวันไทย พบภาพตัวแทนครู 2 ลักษณะ คือ ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบและมีความประพจน์ไม่เหมาะสม ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวกและมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง ดังรายละเอียด

1. ภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบ และมีความประพจน์ไม่เหมาะสม

การวิเคราะห์ภาษาจากข่าวที่แสดงมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวัน พบกลวิธีที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบ และมีความประพจน์ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นภาพตัวแทนที่มีความเด่นชัดมากกว่าด้านบวก ทั้งปริมาณข่าวที่นำเสนอและช่วงระยะเวลาในการนำเสนอข่าวที่มากกว่า ทำให้ภาพตัวแทนด้านลบเป็นภาพที่คนในสังคมรับรู้ และกล่าวถึงเป็นวงกว้างในสังคม โดยนำเสนอผ่านภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุนภาพตัวแทนหลัก 4 ภาพตัวแทน ได้แก่ ครูคือผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ครูด้อยความรู้ความสามารถ ครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย และครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ ดังรายละเอียด

1.1 ครูคือผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน

การวิเคราะห์ภาษาจากวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันที่นำเสนอผ่านมุมมองและเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพตัวแทนครู คือ ผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ซึ่งลักษณะการกระทำของครูที่สนับสนุนภาพตัวแทนครู คือ ผู้ที่ใช้ความรุนแรงต่อนักเรียน ประกอบด้วย 4 ลักษณะ คือ ครูกระทำความรุนแรงต่อศิษย์โดยการลงละเมิดทางเพศ ครูกระทำความรุนแรงโดยการลงโทษนักเรียนหรือการใช้กำลังกับนักเรียน ครูใช้อำนาจในทางมิชอบ ครูใช้วาจารุนแรงสร้างความกระทบกระเทือนต่อจิตใจ ซึ่งการนำเสนอข่าวดังกล่าวสื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ดังนี้

1.1.1 การใช้คำกริยาที่สื่อความหมาย “การลงละเมิดทางเพศ”

จากการวิเคราะห์ภาษาในข่าว พบกลวิธีการใช้ศัพท์เป็นกลวิธีที่โดดเด่นในการนำเสนอภาพตัวแทน โดยสื่อได้เลือกใช้คำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการล่วงละเมิดทางเพศ เช่น คุกคามทางเพศ รุมโทรม อนาคต บังคับข่มขืน สำเร็จความใคร่ ดังตัวอย่าง

(1) “การกระทำความผิดของครูที่กระทำล่วงละเมิดทางเพศนักเรียนและนักศึกษา ได้แก่ กระทำชำเราเด็กอายุไม่เกิน 15 ปี ซึ่งเป็นเด็กนักเรียนที่อยู่ในการดูแล กระทำอนาคตเด็กนักเรียนชาย การมีพฤติกรรมในเชิงชู้สาวกับเด็กนักเรียน กระทำล่วงละเมิดทางเพศเด็กนักเรียนหรือร่วมกันกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี ในลักษณะรุมโทรมเด็กหญิง การกระทำชำเราเด็กอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี กระทำอนาคตบุคคลอายุต่ำกว่า 15 ปี การกระทำอนาคตข่มขืน กระทำชำเราเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี การพยายามกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี การเผยแพร่กับลูกศิษย์ในลักษณะชู้สาว และร่วมกันข่มขืนผู้อื่นโดยใช้กำลังประทุษร้าย การกระทำการล่วงละเมิดทางเพศทั้งหมดดังกล่าว ถือเป็นคดีอุกฉกรรจ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในรั้วสถานศึกษา” (“เปิดนโยบายเชิงรุก ศธ. “ไล่ออกครู” ล่วงละเมิดนักเรียน ศคพ. คุ่มครอง-เยี่ยวยาร่างกาย-จิตใจ”, 2563)

จากตัวอย่าง (1) เป็นการนำเสนอข่าวที่รัฐมนตรีก้าวถึงนโยบายการแก้ปัญหาความไม่ปลอดภัยในสถานศึกษา ซึ่งพบคำและกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการล่วงละเมิดทางเพศ คือ ล่วงละเมิดทางเพศ กระทำชำเรา กระทำอนาคต มีพฤติกรรมในเชิงชู้สาว รุมโทรม กระทำอนาคตข่มขืน เผยแพร่กับลูกศิษย์ในลักษณะชู้สาว ร่วมกันข่มขืน โดยผู้กระทำ คือ ครู ส่วนผู้ถูกกระทำ คือ นักเรียน นำเสนอผ่านการใช้สหพทของรัฐบาลเพื่อทำให้น่าเชื่อถือมากขึ้น การกระทำความผิดดังกล่าวจึงสื่อให้เห็นการล่วงละเมิดทั้งทางกายและจิตใจ สะท้อนให้เห็นว่าครู คือ ผู้ที่สร้างความรุนแรงต่อนักเรียนโดยการล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งเป็นพฤติกรรมไม่เหมาะสมกับความเป็นครู

1.1.2 การใช้ประโยคกรรม

การนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน มักพบการใช้รูปแบบประโยคกรรมเพื่อนำเสนอให้เห็นภาพผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ โดยมีลักษณะนำกรรมการก (ผู้ถูกกระทำ) ไว้หน้าประโยค เช่น เด็กถูกครูทำร้าย นักเรียนถูกครูประจำชั้นล่วงละเมิดทางเพศ หนูถูกครูทำอนาคตเด็กถูกครูในโรงเรียนคุกคาม นักเรียนอนุบาลถูกครูนำถุงขยะสีดำมาครอบศีรษะ ดังตัวอย่าง

(2) “กรณีเด็กนักเรียนชายชั้นประถม 6 คนหนึ่งถูกครูใช้แปรงลบกระดานตบที่ใบหน้าและหลังบังคับให้อมขอลูกและตบหน้าหลายครั้ง จนตาของเด็กมีอาการเคืองและมีอาการปวด หลังแพทย์ให้พักรักษาตัว 2 วัน เนื่องจากเนื้อเยื่อช้ำ” (“ครูใช้แปรงลบกระดานตบหน้า นร.”, 2563)

จากตัวอย่าง (2) เป็นการกล่าวถึงคำวินิจฉัยของศาลปกครองในกรณีนักเรียนถูกลงโทษเกินกว่าเหตุทำให้นักเรียนได้รับบาดเจ็บ แสดงให้เห็นผ่านการใช้โครงสร้างประโยค

กรรม โดยนำนักเรียนซึ่งเป็นผู้ถูกกระทำขึ้นต้นส่วนประโยค และบ่งชี้โดยใช้คำว่า“ถูก” เพื่อแสดงให้เห็นผู้กระทำ การนำเสนอข่าวจึงแสดงให้เห็นภาพครูเป็นผู้กระทำ ความรุนแรงต่อนักเรียน

1.2 ครูต้องมีความรู้ความสามารถ

การวิเคราะห์ภาษาจากวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันที่นำเสนอผ่านมุมมองและเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพครูเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ความสามารถ 2 ลักษณะ คือ ครูมีความล้าหลังไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และครูขาดทักษะด้านความรู้ความสามารถในการสอน ซึ่งภาพตัวแทนได้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ดังนี้

1.2.1 การใช้ทัศนภาวะ

การใช้ทัศนภาวะเป็นการแสดงเจตนาหรือความเชื่อมั่นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งสามารถสะท้อนมุมมองความคิดของผู้เสนอข่าวได้ ดังที่ Simpson (1993, อ้างถึงใน นิติพงศ์ พิเชฐพันธุ์, 2553) กล่าวว่า ทัศนภาวะเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความจริง มักใช้คำแสดง คือ กลุ่มคำช่วยกริยา คำกริยาวิเศษณ์ ซึ่งในการนำเสนอข่าวจากมุมมองของรัฐ การใช้ทัศนภาวะเป็นกลวิธีที่มีความโดดเด่น ซึ่งรัฐหรือผู้มีอำนาจต่อการศึกษา มักแสดงทัศนะผ่านการใช้ภาษา เช่น ต้อง ควร ในลักษณะการสั่งให้ครูปฏิบัติตาม ดังตัวอย่าง

(3) “สถานศึกษาทุกแห่งจะต้องเตรียมพร้อมสำหรับการสอนในรูปแบบใหม่ ๆ เพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุค New Normal ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องมีพื้นฐานด้านเทคโนโลยี บทเรียนต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ปัจจุบัน” (“DLTV ยกกระดานการศึกษา รร. ทั่วไทย”, 2563)

จากตัวอย่าง (3) เป็นการนำเสนอในประเด็นการยกระดับการศึกษาโดยพบการใช้ทัศนภาวะ “ต้อง” ที่กล่าวโดยผู้รักษาการผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ว่าครูต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติพร้อมสำหรับยุคของการเปลี่ยนแปลง ต้องมีความรู้ความสามารถเพื่อให้ทันสถานการณ์ปัจจุบัน จึงสะท้อนให้เห็นว่าครูมีความล้าหลังไม่ทันเทคโนโลยีหรือสถานการณ์ใหม่ ครูจึงควรได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย

1.2.2 การใช้มูลบท

การใช้มูลบท (Presupposition) คือ การสื่อความคิดหรือความเชื่อบางอย่างที่มีอยู่ก่อน ผ่านรูปภาษาที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสาร ซึ่งการนำเสนอข่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันจะแสดงให้เห็นภาพครูที่ต้องมีความรู้ความสามารถ ดังรายละเอียด

(4) “มาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะเดิมมีการใช้มานานแล้ว ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ก.ค.ศ. จึงเห็นว่า จำเป็นต้องปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการจัด

การศึกษาในปัจจุบันลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าสู่ตำแหน่ง เพื่อเป็นการจูงใจให้คนเก่งเข้ามาสู่ระบบการศึกษามากขึ้น” (“มาตรฐานตำแหน่ง-วิทยฐานะใหม่”, 2563)

จากตัวอย่าง (4) เป็นการกล่าวถึงตำแหน่งวิทยฐานะครูโดยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ พบการสื่อมูลบทที่สะท้อนให้เห็นภาพครูด้วยความสามารถ ความว่า “เพื่อเป็นการจูงใจให้คนเก่งเข้ามาสู่ระบบการศึกษามากขึ้น” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันระบบของการศึกษาไทย มีครูที่ไม่เก่งมากกว่าคนเก่ง และคนที่มีความรู้ความสามารถไม่นิยมเป็นครู ทำให้รัฐต้องมีการปรับปรุงระบบเพื่อเป็นการเชิญชวนให้คนเก่งเข้าสู่ระบบมาเป็นครูมากขึ้น จึงสะท้อนภาพตัวแทนครูที่ด้วยความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นคุณลักษณะด้านลบของครู

1.3 ครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย

การนำเสนอข่าวจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐสะท้อนให้ผู้รับสารเห็นภาพตัวแทนครูคือผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย พบกลวิธีที่ประกอบสร้างภาพตัวแทน ดังรายละเอียด

1.3.1 การใช้คำอ้างถึง

จากการวิเคราะห์ภาษาพบการใช้คำอ้างถึง จันทิมา อังคพณิกิจ (2562) กล่าวว่า การใช้คำอ้างถึงเป็นการแสดงมุมมองของผู้พูดที่มีต่อสิ่งที่กำลังกล่าวถึง ดังนั้นเมื่อรัฐสื่อสารโดยใช้คำอ้างถึงครูจึงสามารถสะท้อนมุมมองที่รัฐมีต่อครูผ่านภาษาที่เลือกใช้ได้ จากการวิเคราะห์ภาษาจากสื่อหนังสือพิมพ์ พบการเลือกใช้คำที่มีความหมายเกี่ยวกับคำที่ใช้ในวงการกฎหมาย แทนการใช้คำเรียกว่าครู เช่น ผู้กระทำผิด ผู้ต้องหา ผู้ก่อเหตุ ดังรายละเอียด

(5) “หากการดำเนินการแก้ไขปัญหาล่วงละเมิดทางเพศสามารถป้องกันได้รวดเร็ว และปราบปรามผู้กระทำผิดอย่างจริงจัง ทันการณ์ และมีการเยียวยาฟื้นฟู ผู้ถูกกระทำอย่างรวดเร็วได้ตามแนวทางที่ ศธ.วางแผนไว้ เชื่อได้ว่าปัญหาล่วงละเมิดทางเพศในรั้วสถานศึกษาทั่วประเทศจะหมดไป” (“เปิดนโยบายเชิงรุก ศธ. “ไล่ออกครู” ล่วงละเมิดนักเรียน ศคพ.คุ้มครอง-เยียวยาร่างกาย-จิตใจ”, 2563)

จากตัวอย่าง (5) เป็นการเสนอข่าวจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการคุ้มครองดูแลนักเรียนที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ จะพบการอ้างถึงครูโดยใช้คำว่า “ผู้กระทำผิด” เพื่อนำเสนอให้ผู้รับสารเห็นว่าครูคือผู้ที่การกระทำความผิดตามกฎหมายต่อนักเรียน และจะได้รับบทลงโทษตามกฎหมาย การใช้กลวิธีนี้นำเสนอให้เห็นภาพตัวแทนครูที่มีพฤติกรรมด้านลบ เป็นภาพผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย

1.3.2 คำกริยาที่สื่อความหมาย “การกระทำความผิดตามกฎหมาย”

การนำเสนอข่าวครูจากมุมมองของรัฐ จะพบคำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการกระทำความผิดตามกฎหมาย 2 ลักษณะ คือ ครูคือผู้กระทำความผิดจึงใช้คำกริยาแสดง

การกระทำของครู เช่น สารภาพ ก่อเหตุ และครูคือผู้กระทำความผิดรัฐจึงลงโทษครูด้วยกระบวนการทางกฎหมาย เช่น แจ้งจับ ให้ออก พ้นอาญา ให้ออกจากราชการ จำคุก ดังตัวอย่าง

(6) “เบื้องต้นครูที่ถูกล่าหยายอมรับสารภาพว่า ได้ก่อเหตุฉวนลามลูกศิษย์ ด้วยการกอดจูบและจับของสงวนจริง แต่ไม่ได้ล่วงละเมิดทางเพศ เหตุเกิดเมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา” (“แม่บู่ร้องอัยการครูช่มขึ้นลูกวัย12”, 2563)

จากตัวอย่าง (6) เป็นการนำเสนอข่าวของรองโฆษกสำนักงานอัยการสูงสุด ที่ได้รายงานถึงกรณีครูช่มขึ้นลูกศิษย์ พบคำกริยาที่สื่อความหมายการกระทำผิดตามกฎหมาย คือ “ยอมรับสารภาพ” ซึ่งนำเสนอให้เห็นว่าครูในข่าวได้ยอมรับว่ากระทำความผิดจริง และพบคำว่า “ก่อเหตุ” ซึ่งเป็นการนำเสนอให้เห็นว่าครูเป็นผู้กระทำความผิดต่อลูกศิษย์ซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีความรุนแรง และขัดต่อความเป็นครูที่สังคมมองว่าครูควรจะรักและดูแลศิษย์ การนำเสนอข่าวจากการกระทำของครูจึงกระทบต่อความรู้สึกของผู้รับสาร สะท้อนให้เห็นภาพครูที่มีพฤติกรรมด้านลบ และมีความประพฤติไม่เหมาะสม

1.4 ครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้

การวิเคราะห์ภาษาจากหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอผ่านมุมมองและเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพครูเป็นผู้ที่มีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้โดยสื่อผ่านกลวิธีทางภาษา ดังนี้

1.4.1 การใช้คำอ้างถึง

จากการวิเคราะห์ภาษาในสื่อหนังสือพิมพ์พบการใช้คำอ้างถึง โดยรัฐได้เลือกใช้คำที่แสดงให้เห็นว่าครูมีปัญหาหนี้สินไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ แทนการใช้คำว่าครู เช่น ลูกค้า ลูกหนี้ ผู้กู้ยืม สมาชิกกองทุนสงเคราะห์ ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่าครูเป็นอาชีพที่เลี้ยงดูตนเองไม่ได้ ทำให้ต้องมีการกู้ยืมจากแหล่งสถาบันการเงินต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

(7) “ที่ประชุมยังตั้งคณะทำงาน ตรวจสอบตัวเลขลูกหนี้ที่มีเงินเดือนหลังหักชำระหนี้ต่ำกว่าร้อยละ 30 โดยขอให้สอบถามข้อมูลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) ว่ามีอยู่เท่าไร” (“หนี้ครูเอ็นพีแอลพุ่ง4หมื่นล.”, 2563)

จากตัวอย่าง (7) เป็นการนำเสนอข่าวจากคำพูดของเลขาธิการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กล่าวถึง ปัญหาเร่งด่วนของกระทรวงที่มุ่งจะช่วยเหลือนักเรียนทางการศึกษา โดยจะพบการอ้างถึงครูโดยใช้คำว่า ลูกหนี้ แทนการใช้คำว่าครูโดยตรง ซึ่งการนำเสนอดังกล่าวเป็นการลดทอนความเป็นครู และแสดงให้เห็นภาพครูมีปัญหาหนี้สินซึ่งรัฐควรต้องเข้ามาเพื่อช่วยเหลือครู

1.4.2 การใช้คำกริยาที่สื่อความหมาย “ช่วยเหลือ”

การวิเคราะห์ข่าวในหนังสือพิมพ์รายวัน พบการนำเสนอข่าวครูที่แสดงให้เห็นภาพครูเป็นผู้ที่มีปัญหาหนี้สิน ไม่สามารถดูแลตนเองได้ควรที่จะได้รับการดูแล โดยแสดงให้เห็นผ่านการใช้คำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายช่วยเหลือ เช่น

(8) “การแก้ไขปัญหาหนี้สินครูครั้งนี้ จะดูภาพรวม ทั้งปรับลดดอกเบี้ย พักชำระหนี้ เพื่อช่วยเหลือคนปลายให้ครูสามารถหายใจได้ในชีวิตประจำวันในแต่ละเดือน ผมทราบดีถึงความกดดันในการใช้ชีวิตของข้าราชการเงินเดือนอย่างครูที่มีภาระต่าง ๆ ให้แบกรับ ก็พยายามหาช่องทางให้มีโอกาสขยับตัวได้คล่องมากขึ้น” (“บิ๊กตู่เร่งศธ.หามาตรการแก้หนี้ครู”, 2563)

จากตัวอย่าง (8) เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินของครูที่นำเสนอโดยรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ จะพบคำและกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายสื่อถึงการช่วยเหลือ ได้แก่ แก้ไข ปรับลด พักชำระ ช่วยผ่อนคลาย พยายามหาช่องทางให้มีโอกาส ขยับตัวได้คล่อง ซึ่งการนำเสนอของรัฐที่ช่วยเหลือครูจึงตอกย้ำให้เห็นภาพครูที่ขาดแคลนทุนทรัพย์มีสถานภาพการเงินไม่เท่าเทียมผู้อื่นในสังคมซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นภาพคุณลักษณะด้านลบของครู

2. กลุ่มภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวกและมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง

การวิเคราะห์ภาษาจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์ พบกลวิธีที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวกและมีความเป็นครูตามที่สังคมคาดหวัง ซึ่งเป็นภาพตัวแทนที่มีความเด่นชัดน้อยกว่าด้านลบ เนื่องจากการนำเสนอปริมาณข่าวน้อยกว่าอย่างใดก็ตาม การวิเคราะห์ภาษาพบว่าภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านบวก ประกอบด้วยภาพตัวแทนย่อยที่สนับสนุน 3 ภาพตัวแทน คือ ครูคือผู้อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม ครูคือบุคคลที่สังคมคาดหวัง เป็นผู้พัฒนาอนาคต และครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ ดังรายละเอียด

2.1 ครูคือผู้อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม

การนำเสนอข่าวครูในหนังสือพิมพ์รายวันจะพบภาพครูที่อุทิศตนเพื่อนักเรียนและสังคม ซึ่งเป็นภาพตัวแทนที่สอดคล้องกับมุมมองความเป็นครูที่ดีตามความคิดของคนในสังคม โดยจะพบกลวิธีที่สื่อภาพตัวแทน ดังนี้

2.1.1 การใช้คำกริยาที่สื่อความหมาย “การยกย่องเชิดชู”

การใช้คำกริยาเป็นกลวิธีการเลือกใช้ศัพท์ที่นำเสนอให้เห็นภาพตัวแทนได้จากการวิเคราะห์ภาษาในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวัน จะพบคำหรือกลุ่มคำกริยาที่สื่อความหมายการยกย่องเชิดชู เช่น เชิดชู ยกย่อง เคารพ สักการะ กตัญญูกตเวที ดังตัวอย่าง

(9) “บิ๊กตู่เปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ นายกรัฐมนตรีร่วมงานวันครูปี 63 คารวะอดีตครูโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ยกย่องแม่พิมพ์เป็นผู้เสียสละ (“บิ๊กตู่เปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ”, 2563)

จากตัวอย่าง (9) ผู้ส่งสารคือนายกรัฐมนตรี แสดงให้เห็นภาพครู คือ บุคคลที่มี

ความเสี่ยสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่นักเรียนและประเทศชาติ นอกจากนี้ยังพบการใช้คำอ้างถึงครูว่า แม่พิมพ์ เพื่อสื่อให้เห็นว่าครูคือต้นแบบที่ควรยกย่องเชิดชู

2.2 ครูคือบุคคลที่สังคมคาดหวังเป็นผู้พัฒนาอนาคต

จากการวิเคราะห์ภาษาในการนำเสนอข่าวของหน่วยงานภาครัฐ หรือบุคคลผู้ที่มีบทบาทต่อการศึกษา จะพบว่าเมื่อโลกยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลง หน่วยงานที่มีอำนาจในการผลิตครู มักจะนำเสนอมุมมองครูที่สังคมคาดหวังจะเป็นผู้ที่ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาอนาคต โดยนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษา คือ

2.2.1 การใช้คำปรากฏร่วมกับครูที่สื่อความหมาย “อนาคต”

การวิเคราะห์ภาษาจากสื่อจะพบการใช้คำปรากฏร่วม ซึ่งเป็นคำที่ทำหน้าที่ขยายประกอบกับคำว่าครู เพื่อขยายให้เห็นภาพครูชัดเจน โดยพบคำที่ปรากฏร่วมกับครูที่สื่อความหมาย “อนาคต” เช่น ยุคใหม่ ยุคโลกเปลี่ยน อนาคต ยุค 4.0 ยุค Disruption ดังตัวอย่าง

(10) “โจทย์ที่มอบให้สถาบันผลิตครูไปดำเนินการคือหลักสูตรการเรียนการสอนของนักศึกษา เพราะขณะนี้ความรู้ความสามารถที่ครูยุคใหม่จะต้องมีและต้องเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงของโลก” (“มอบครูสภาวะงาโจทย์ผลิตครู”, 2563)

จากตัวอย่าง (10) พบการใช้คำปรากฏร่วมกับครูโดยใช้เกณฑ์ช่วงเวลา ยุคสมัยของสังคม คำว่า ยุคใหม่ ซึ่งสื่อให้เห็นได้ว่าภาพครูที่สังคมมีความคาดหวัง คือ ครูที่มีความแตกต่างจากครูในสมัยปัจจุบัน และต้องมีคุณลักษณะที่ต้องพัฒนาเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

2.3 ครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ

การนำเสนอข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันแสดงให้เห็นภาพครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจผ่านกลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวตน ดังนี้

2.3.1 การใช้ทัศนภาวะ

การใช้ทัศนภาวะผ่านมุมมองของรัฐชี้ให้เห็นว่าครูคืออาชีพที่น่าภาคภูมิใจ โดยนำเสนอผ่านการใช้รูปภาษาที่สื่อทัศนภาวะ เช่น ต้อง ควร น่าจะ ซึ่งมุมมองที่รัฐนำเสนอ นั้นสร้างการรับรู้ให้ผู้รับสารเห็นว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ประกอบคุณงามความดีให้แก่นักเรียน และสังคมผู้ประกอบอาชีพครูจึงมีความภาคภูมิใจ ดังตัวอย่าง

(11) “คนเป็นครูต้องภาคภูมิใจในวิชาชีพ ตนยังมีความเชื่อมั่นต่อการศึกษาไทย เรายังยึดแบบอย่างประเทศที่มีการศึกษาที่ดี” (“ปีกตูเปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ”, 2563)

จากตัวอย่าง (11) แสดงให้เห็นว่าคำช่วยกริยา “ต้อง” ทำหน้าที่ประกอบกับคำกริยา ภาคภูมิใจ ซึ่งในที่นี้ คือ การแสดงเจตนาของผู้ส่งสารว่า การเป็นครูย่อมต้องมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพ การนำเสนอเช่นนี้เป็นการย้ำภาพคุณค่าความยิ่งใหญ่ของอาชีพครูว่ามีความสำคัญต่อสังคม เป็นวิชาชีพที่มีคุณค่า และผู้เป็นครูย่อมต้องมีความภาคภูมิใจต่ออาชีพของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการศึกษาทฤษฎีทางภาษาที่ประกอบสร้างภาพตัวแทนครูจากมุมมองและน้ำเสียงของรัฐในหนังสือพิมพ์รายวันไทย แสดงให้เห็นว่าภาษาที่มีความสำคัญต่อการประกอบสร้างภาพตัวแทนครู นอกจากนั้นการนำเสนอภาพตัวแทนยังสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมตามกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม ซึ่งผู้วิจัยจะอภิปรายผล ดังนี้

1. เมื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม พบว่า การผลิตตัวบทหนังสือพิมพ์ จะผลิตโดยสื่อมวลชนเพื่อรายงานเหตุการณ์ให้สังคมรับรู้ข่าวที่เกิดขึ้น ผ่านการพิจารณา คัดเลือก และกระจายข้อมูลไปสู่ผู้รับสารเป็นวงกว้าง ซึ่งการเสนอข่าวมีลักษณะสื่อสารทางเดียว ทำให้ผู้รับสารมีบทบาทสำคัญในการรับรู้ข้อมูล ดังนั้นการถ่ายทอดมุมมองความคิดจากการนำเสนอของสื่อจึงมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร สอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้วิจัยที่ศึกษาภาพตัวแทนจากหนังสือพิมพ์ สุจิตรา แซ่ลิ่ม (2561) กล่าวว่า ผู้อ่านมักเชื่อว่าการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์เป็น “ข้อเท็จจริง” ตามบรรทัดฐานความเชื่อของคนในสังคม ดังนั้นผู้รับสารจึงมักตีความตามสิ่งที่หนังสือพิมพ์นำเสนอ ซึ่งหากผู้รับสารเชื่อว่าภาพที่ถูกนำเสนอเป็นความจริงทุกประการ ขาดการใช้วิจารณญาณให้รู้เท่าทันวาทกรรมของสื่อก็จะมีมุมมองคล้ายตามทีสื่อเลือกนำเสนอ

2. การนำเสนอภาพตัวแทนครูในพื้นที่ของหนังสือพิมพ์ สื่อมักนำเสนอภาพด้านลบให้โดดเด่นมากกว่าภาพด้านบวกเพื่อดึงดูดให้ผู้รับสารเกิดความสนใจ ซึ่งผลการศึกษาของงานวิจัยนี้มาจากข้อมูลทางภาษาในหนังสือพิมพ์รายวันไทย ไม่อาจเหมารวม (Stereotype) ว่าครูทุกคนในสังคมเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะด้านลบได้ สอดคล้องกับการนำเสนอภาพตัวแทนกลุ่มบุคคลอื่นในหนังสือพิมพ์ที่มักนำเสนอ เช่น การศึกษาของ ชีระ บุษบกแก้ว (2562) ศึกษาภาพตัวแทนคนชรา ผลการศึกษาเผยให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์มักนำเสนอภาพด้านลบที่แสดงว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ดูแลตัวเองไม่ได้ อีกทั้งเป็นปัญหาที่รัฐต้องแก้ไข และการศึกษาของ สิริภัทร เชื้อกุล (2563) ศึกษาภาพตัวแทนนักเรียนอาชีวศึกษา ผลการศึกษาตอกย้ำให้เห็นว่าภาษาจากวาทกรรมสื่อมวลชนมีความสำคัญในการสร้างการรับรู้ภาพตัวแทน ที่สำคัญภาพตัวแทนด้านลบมักถูกนำเสนอในพื้นที่ที่เข้าถึงง่าย และมักได้รับความสนใจมากกว่าด้านบวก สอดคล้องกับผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าสื่อมักนำเสนอข่าวครูโดยใช้ภาษาที่ถ่ายทอดผ่านน้ำเสียงของรัฐ ซึ่งสะท้อนว่าครูเป็นผู้กระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมและนักเรียนเป็นผู้ถูกกระทำ ซึ่งขัดแย้งต่อมุมมองความคิดทั่วไปของคนในสังคมว่าครูต้องยึดมั่นในคุณธรรม มีความรักและเมตตาต่อศิษย์ และมีจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่ดี ทำให้การนำเสนอข่าวส่งผลต่อทัศนคติ และความเชื่อมั่นต่อครูเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ภาพตัวแทนจึงสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น เช่น กรณีนักเรียนออกมาชุมนุมให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาและกล่าวถึงการคุกคามที่ได้รับจากครู การที่รัฐออกนโยบายพัฒนาความรู้ความสามารถของครู หรือรัฐช่วยเหลือครูด้านปัญหาหนี้สิน

3. ภาพคุณลักษณะด้านบวกที่สื่อหนังสือพิมพ์นำเสนอเป็นภาพตัวแทนที่ไม่โดดเด่น เนื่องจากการนำเสนอมักอยู่ในช่วงระยะเวลาที่เกี่ยวกับการยกย่องครู เช่น วันครู พิธีไหว้ครู หรือนำเสนอในช่วงระยะเวลาหลังจากการเกิดกระแสข่าวด้านลบของครู เพื่อให้สังคมเกิดความเชื่อมั่น และเห็นภาพครูในมุมด้านบวกเพิ่มขึ้น เพราะครูคือบุคคลที่สังคมไทยยังมีมุมมองว่าเป็นบุคคลที่ควรเคารพยกย่องบูชา ขณะที่ภาพด้านลบของครูเป็นภาพที่ถูกนำเสนอต่อเนื่องตลอดปี เนื่องจากเป็นมุมมองที่คนในสังคมมักให้ความสนใจ และเป็นภาพที่คนในสังคมคาดไม่ถึง ซึ่งข้อค้นพบในการวิจัยนี้จะช่วยสร้างการตระหนักรู้ถึงกระบวนการนำเสนอข่าวของสื่อหนังสือพิมพ์ได้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ภาพตัวแทนครูที่ปรากฏจากการวิเคราะห์ภาษาผ่านมุมมองและน้ำเสียงของรัฐ สะท้อนให้เห็นภาพตัวแทนครูที่มีคุณลักษณะด้านลบเด่นชัดมากกว่าด้านบวก เมื่อพิจารณานโยบายของรัฐจะเห็นได้ว่า รัฐมีนโยบาย มาตรการต่าง ๆ ในการพัฒนา ป้องกัน แก้ไข กรณีครูที่มีคุณลักษณะไม่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง แต่ข่าวครูที่มีคุณลักษณะด้านลบยังคงถูกนำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ต่อเนื่องเช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ครูในสังคมส่วนหนึ่งยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือมีความตระหนักถึงจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งรัฐในฐานะหน่วยงานผู้ผลิตและดูแลครูจึงควรให้ความสำคัญ และมีนโยบายส่งเสริมพัฒนาให้ครูมีภาพลักษณ์ดีขึ้น และควรให้กำลังใจครูที่มีพฤติกรรมที่ดีเพื่อให้เป็นขวัญกำลังใจ และเป็นแบบอย่างแก่ครูในสังคมไทย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ศึกษาจากสื่อหนังสือพิมพ์รายวันเท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปอาจศึกษาจากมุมมองหรือน้ำเสียงของครูซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการนำเสนอให้เห็นว่าครูไทยมีมุมมองต่อตนเองอย่างไร หรืออาจมีการศึกษาในสื่อสาธารณะที่มีความหลากหลายมากขึ้น จะช่วยให้ผลการศึกษาที่ได้มีความครอบคลุมในการเห็นภาพตัวแทนในมิติที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.

<https://www.moe.go.th>.

ครูใช้แปรงลบกระดานตบหน้า นร. (2563, 29 มีนาคม). ไทยรัฐ, 22.

จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2562). การวิเคราะห์ข้อความ (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ณัฐพล พงษ์บาศ. ปี 65 ขยับเพิ่มขึ้นแน่. (2563, 4 พฤศจิกายน). เดลินิวส์, 8.

- ธีระ บุษบกแก้ว. (2562). ภาพตัวแทนผู้สูงอายุไทยที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสื่อสาธารณะ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิติพงศ์ พิเชฐพันธ์. (2553). วาทกรรมเหตุการณ์ณ์พิพาทเขาพระวิหาร พ.ศ.2551 จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปึกตูเปิดวันครูปี 63 ชูแม่พิมพ์ผู้เสียสละ. (2563, 17 มกราคม). มติชน, 1.
- ปึกตูเร่งศ.ผุดมาตรการแก้หนี้ครู. (2563, 2 มีนาคม). มติชน, 18.
- ปลุกครูก้าวออกจากกรอบพร้อมรับการพัฒนา. (2563, 17 มกราคม). ไทยรัฐ, 12.
- เปิดนโยบายเชิงรุก ศธ.“ไล่ออกครู”ลวงละเมิดนักเรียน ศคพ.คุ้มครอง-เยียวยาร่างกาย-จิตใจ. (2563, 27 กันยายน). ไทยรัฐ, 14.
- มอบครูสภาวางใจหทัยผลิตครู. (2563, 5 มีนาคม). ไทยรัฐ, 12.
- มาตรฐานตำแหน่ง-วิทยฐานะใหม่. (2563, 25 ธันวาคม). ไทยรัฐ, 12.
- แม่บูก้องอัยการคุมขังขึ้นลูกรวย. (2563, 20 พฤษภาคม). ไทยโพสต์, 1.
- ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สะท้อนระบบการศึกษาไทยปมครูทำร้ายนร.อนุบาล. (2563, 5 ตุลาคม). เดลินิวส์, 1.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2550). สารานุกรมวิชาชีพครู เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 พรรษา. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สิริภัทร เชื้อกุล. (2563). ภาพตัวแทนผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ประกอบสร้างผ่านภาษาในวาทกรรมสื่อมวลชนและวาทกรรมสื่อภาครัฐ: การศึกษาแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุขุม เฉลยทรัพย์. (2563, 16 มกราคม). ความเชื่อมั่นครูไทย จาก “ปี52” ถึง “ปี62”...!!? <https://siamrath.co.th>
- สุจิตรา แซ่ลิม. (2561). ภาพตัวแทนของผู้ชุมนุมทางการเมืองในเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองช่วง พ.ศ.2549-2557 ในพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์ภาษาไทย: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หนี้ครูเอ็นพีแอลพุ่ง4หมื่นล. (2563, 5 กุมภาพันธ์). มติชน, 8.
- อินโฟเควส. (2564). เจาะลึกข้อมูลสื่อไทยปี 2563. <https://www.infoquest.co.th>
- DLTV ยกระดับการศึกษา รร.ห่างไกล. (2563, 6 มิถุนายน). เดลินิวส์, 24.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis: the critical study language*. Longman.
- Hall, S. (1997). *Representation: Cultural Representation and Signifying Practice*. SAGE.